

POSSESSYJA (109) *sb f*

połs-, połf-, poss- (92), połf-, pos- (74), połz- (2); -łsy-, -łfy-, -ssy- (84), -fy-, -sy- (27), -łzy-, -szy- (4); -i- (22), -y- (27).

o oraz e jasne, a pochylone.

sg *N* possessyją (6). ◇ *G* possessyjéj (18), possessyzi [zapis: -y] *ZapKościér* (1); -éj (9), -(e)j (9). ◇ *D* possessyjéj (1). ◇ *A* possessyją (44). ◇ *I* possessyją (3). ◇ *L* possessyjéj (23), possessyzi (3) [zapis: -y]; -yi *ZapKościér* (2); -éj : -yi *ZapWar* (8:1); ~ -éj (11), -(e)j (12). ◇ *pl N* possessyje (3). ◇ *G* possessyji (1) *SarnStat*, possessyji(e)j (1) *ComCrac*. ◇ *A* possessyje (3) [w tym zapis: -ę (2)]. ◇ *L* possessyjach (2); -ach (1) *SkarKaz*, -äch (1) *SarnStat*.

Sł stp, Cn brak, Linde XVIII w.: posesyja.

1. *Stan posiadania, posiadanie; też prawo do posiadania; possessio Vulg, JanStat, JanPrzyw* (81) : Piłarz z Komorniki może ładzić o załtawy/ y pieniądze może łkázác w Káncelláryą zyemłką połóżyć/ A temu co pozywa połfełłýą przykázác wedle práwá. *UstPraw H*; Iż kto będzie miał piérwłzé práwo y zapis *ad bona aliqua*, tego będzie *potioritas*: y choćby téż kto przeżyłki y połfełłýą zá połzlednieyłzym zapisem otrzymał/ tedy [...] *SarnStat* 688; GDy kto trzyma któr é imienié/ [...] w łummie piéniędzy głowy zábitéy ábo ran/ álbo w przeżyłkách iákichkolwiek/ [...] w tákowéy połsełsiéy nigdy nie idzie dawność ziémiłka. *SarnStat* 1168, 687, 760, 761.

possesyja czego (10): Tákowymże procelłem wolno będzie káždému dochodzić połfełłýy dóbr náłzych/ gdzieby ie komu gwałtem odiełto *SarnStat* 7; powinien ten to *posseffor* pieniądze tákowéż łwoié wziác/ á z połsełsiéy imienia przereczonégo dziedzićowi włáłnému/ ábo práwo od niego máiąćému/ włtepić *SarnStat* 1168; *PowodPr* 24. *Cf* »być w possessyjej«, »possesyją mieć«.

possesyja w czym (1): ma byđż w wiedziön y wwiázány w tákowé imienié nábyté iáwnie/ áby žadnému nie byłá táiemna nowégo páná w onym imieniu połsełsia *SarnStat* 1166.

possesyja czyja [w tym: *pron poss* (10), *G sb* (3)] (13): wedle których znáków połsełsią łwoié y wżywánié wywiéđż ma *SarnStat* 472, 472, 1166, 1175, 1176. *Cf* »być w possessyjej«, »w possessyjej być«, »w possessyjej mieć«, »possesyją wywieść«.

Zwroty: »possesyją brać [w co]« (1): Ani drzewiéy połsełsiéy brać w imioná/ ná tym Séymie połáđzoné/ y Rewizyą tą declárowáné/ y przez Rewizory inwentowáné mamy: áż piérwéj [...] dołtáteczną Exequucyą [...] wczynimy *SarnStat* 93.

»być, zostać, będący w possessyjej« [w tym: *czego* (5), *do czego* (1), *czyjej* (1)] = *posiadać, possidere JanStat* (10:2:1): y my po oyczach swych yestesmy wposeszy do wydanya pyrwszego poszw o tho ymyenyé *ZapWar* 1525 nr 2317; Iakom ya byl wspotkoynéy possesiey pozywana ymyenyá pulphalanth podluk prava mego *ZapWar* 1528 nr 2456, 1525 nr 2346, 1528 nr 2456, nr 2459 [2 r.], 1529 nr 2477, [1534] nr 2525; *ZapKościér* 1585/54v; iełli łą którzy/ którzy z iákíéy przygody liłty y Przywileie ná łwé dobrá dziedzićné/ w których w łpokoynéy łą połfełłýéy/ žgubili áni ich mieli *SarnStat* 1040, 214, 591, 637.

»w possessyjej być, będący« [w tym: *czyjej* (1)] = *być posiadany (1:1)*: A tylko ná tym chcemy mieć dołýć: áby dwa grołzá [...] z káždéy włóki/ álbo łanu/ álbo z częłści łanu ołáđzonéy/ y w połsełsiéy będącéy [*de quolibet manso vel sorte, locatis vel possessis JanStat* 320] ná káždy rok nam y

potomkóm nálezym [...] były płáconé. *SarnStat* 349; Rewizory do wńzech dóbr nálezych [...] wyfýłamy [...] rewidowác y inwentowác dochody/ których podáliłmy im łpifki/ áby wiedźieli do których dóbr iechác máią/ chociaż w poľfefsiiéy nálezéy nie łą *SarnStat* 1129.

»possessyją dać; possessyjej podanie« [*w tym: w co* (2)] [*szyk zmienny*] (3;1): Kthory [*Henryk Probus*] gdy przyiechał/ puścili go miefzczánie do Krakowá/ zwłázczá rzeźnicy/ othworzywłzy brony kthore był Bolefław pozámýkał/ dáli mu poľefsiją w miáfłto. *BielKron* 366v, 386, 390; á dekrét przerzeczony/ przezyłki/ rękoiemfłtwo/ dług y poľfefsiiéy podánié/ w áktách opifány/ kásowác y wpifác powinien *SarnStat* 1168.

»w possessyją dać (*a. poddać*), dany« = *tradere in possessionem Vulg* [*szyk zmienny*] (4:1): *Leop Ios* 11/23; Dom ktory liezy miedzy domem Koćielnikowym, a domem Paleczkowym, dał iemu W poľefsiją *ZapKościar* 1580/4, 1579/3v; A imięnié iego którěby zá onę głowę fłáło/ powodnéy ftronie w poľefsiją ma bydź dano *SarnStat* 1171, 1168.

»w possessyjej, possessyją mieć« [*w tym: czego* (2), *swej* (3)] (4:2): Ale cosmy tez w tey ziemi Inflanckiey. continuato Titulo wpoľfefsiey swey mieli y spokojinie od 30 lat trzymali bez prawnie y nie sprawiedliwie wzięto y prawie iako gwałtem wydarto *ActReg* 41, 41; *SarnStat* 591, 637, 1129; *PowodPr* 22.

»[komu] do possessyjej przyść« = *stać się czyjąs własnością* (1): A ták tylko od onégo gwałtu y fłzkody wolen będzie/ ále łąkę ábo rolą przerzeczóné ábo inné ono imięnié [...] iuż ták vtráci: którě áktorowi do poľfefsiiéy przydźie *SarnStat* 1164.

»w possessyi(-jej), possessyją trzymać« [*szyk zmienny*] (2:1): Ktore [*imienie*] trzimayą y podzyłz dzen wpoľfelzy a to pyerwy nyłz panowýę Gruchalowýę *ZapKościar* 1584/53, 1581/22v; A ktoby z przodków fwych niemaiąc liłtów co gruntów y káždéy poľfefsiiéy iákimkolwiek imieniém nálezáných trzymał/ pożywał: tákowy tę takową fwoię włáłność y bez liłtów iáko y zá liłty ma wiecznie trzymác *SarnStat* 1024.

»wybić, wybicie z possessyjej« (1:1): Więc y tego siłá iest/ co wybiwłzy z *poľfefsiey* człóweká vczćiwego/ á gdy go o wybicie pozową/ on wyiedźie y powie v łádu iáko nigdy nie wybijał *GórnRozm* H2, L.

»possessyją [*swoję*] wywieść« = *udowodnić prawo posiadania* [*szyk zmienny*] (4): á która ftroná przed nimi [*urzędnikami ziemskimi*] lepfźé y znácznieyfźé znáki vkaże/ y przez fłárłzé y świádki wywiodłáby fwoię łpokoyną poľefsiją ná onym imieniu/ póki y przez którě mieyfce trzymálá dziedzictwo fwoie: [...] tedy tám máią bydź czynioné granice *SarnStat* 472, 472, 1176 [2 r.].

Wyrażenia: »possessyją nieustawająca« (1): Naprzód zá dźiwnym przeyrzeniem páńkim/ a ślepotą áduerłárzow/ vniuerłámi Seymowemi kuźni ich/ przyznało łie nie raz práwo y poľefsiją nievłtawáiąca dźieięćin duchownych y po máiętnoścíách ślácheckich. *PowodPr* 24.

»spokojna possessyja« = *pacifica possessio JanPrzyw* (10): yakom ya tho hymyenyé oktoremya poziva sliachathny olexy zarosdziałem wiecznem słownem zadzierzał wpokoiiw daley trzech lath wspotoyney possessiey *ZapWar* 1542 nr 2429, 1525 nr 2345, 1528 nr 2456 [2 r.], nr 2459 [2 r.]; Nád to sátut [!] o Pozwiéłch sárościnył [!] ná łkárę chcemy rozumieć o Pániach Połag máiącył: áby

dla ich y inych osób o łpokoyney poľsefsiiéy gwałtownégo wypędzenia było wolno Stárołtom dáć Pozew. *SarnStat* 943, 472, 1040, 1176.

»stateczna possessyja« (1): nie była tedy rzecz potrzebna nowymi przywileymi tego ták dálece wárować/ co w łtáteczney poľsefsiéy miało duchowieńłtwo *PowodPr* 22.

»w possessyjej zachowany« [szyk 1:1] (2): á niektórzy łkázowáli/ áby krewni w poľsefsiiéy byli záchowani [*decidebant, consanguineos in possessionem conservandos. JanStat* 570] *SarnStat* 633, 367.

Szeregi: »possessyja i dyspozycyja« (1): IVż dofyć czyniác Conłtuciiéy Lońłkiéy/ Rewizory do włzech dóbr náłznych/ ták tych które w poľsefsiiéy y diłpofyciiéy łwéy mamy/ iáko téż Dekréty náłżemi teraz połádzonych/ wyfłamy *SarnStat* 1129.

»possessyja a dzierzawa« (1): Dobył tedy á dostał Iozue włfyłthkiey źiemie/ [...] y dał iá w poľsefsiá á dzierzawé [*tradidit eam in possessionem*] łynom łłráelłkim *Leop Ios* 11/23.

»possessyja, to jest dzierzéenie« (1): dał Kázimierz kłiążéciu Mázowieckiemu łżeść tyfiác kop płáłłkich grołzy/ iż mu włtápił łwego práwá/ y poľefyá/ tho ielt dzyerzenie/ zárázem dał/ s powiátem Węgrolłkim. *BielKron* 390.

»oprawa i possessyja« (2): Pánié wienné/ któreby ná dobrách *per iureuictum* wtráconych/ piérwłzá opráwé y poľsefsiá ich miały/ niź kreditorów práwo [...]/ máiá zółtác w poľsefsiiéy opráwy łwéy *SarnStat* 637 [*idem*] 591.

»prawo i possessyja« (1): *PowodPr* 24 *cf* »possessyja nieustawájaca«.

»possessyja i (a) używanie (a. pożywanie)« [szyk 4:2] (6): hy bylismy dziath ocziecz hy ya w spokoyney possessiéy hy wpozivanyv oth dathy przyvyleyv przereczzonego do thego czaschu *ZapWar* 1528 nr 2459, 1528 nr 2459; GDy ieden łzłáchłic drugiému łzłáchłicowi zácźnie áłtkciá/ áby miedzy onym dziedzłctwem ich łobie przyległym/ kędy gránice nie były/ iedno vżywánié/ á poľsefsiá łtrón łádownnie záczałby: Tedy łád ma łkazác y połłác wrzędniki Ziemiłłkié do tego należácé [...] *SarnStat* 472, 472, 1175, 1176.

»własność ani possessyja« (1): a yako dziedziczi poticzczi nygdi nycz nyemyely kv they hy wthey rzecze wlasnosczi any possessiéy spraviedlivey thako my pomozi bog *ZapWar* 1536 nr 2493.

Przen (7) : Bárzo łie tám [*na Pustych Polach*] Czúbani iákoł óladziá/ Acź tu náłzy łtrożowie tego zá nic máiá. Ano zła poľsefsia á trudno tám łędzić/ Iáko złego łáłiádá dawnołciá wypędzić. *RejZwierc* 247v.

possessyja czego (1): Opák czyniá włzyłcy kácerze/ ktorzy łobie tylko łámym poľsefsyá prawdy przywłáłzcziá *ReszPrz* 100.

Zwrot: »wybić z possessyjej« (1): Ano włzyłłká ółiádłóć co [*utratny*] ná łobie miewa/ Y ná tym dożywocia pewnie łie nádzzywewa. Lecź czáłem nie czekájąc y exekuciei/ Wybije go więc żydek z oney poľsefsyey. *RejWiz* 68v.

Wyrażenia: »possessyją mający [*w czym*]« (1): Ták łtárym Chrzełłcijánom poľsefsyá w wierze ł. y kołłciele Bożym máiájąc [*lege: mającym*] cudow nie potrzebá/ gdyź cudá przodkow łwoich vkázuiá. *SkarKaz* 241a.

»w possessyją powzdany« (1): áby druga tá część ludu iego w Pogáńłłtwie/ miałá dziedzłctwo źiemie człówiekowi od łtworzenia w poľsefsiá powzdány. *PowodPr* 13.

Szeregi: »possessyja a dzierżenie« (1): [Pan] Zgotował nam to tám [w niebie] mieyfce kupnem y wyflugą fwoią/ [...] śmiercią ie nam fwoią otworzył: á dziś y lámą pośfełsyą á dzierżeniem nas o nim vpewnił *SkarKaz* 245a.

»possessyja i sukcesyja« (1): y pośfełsyą fwoię y fukcełsyą nigdy nie przerwána/ od Apoštołow y tych co cudá czynili vkázuiemy. *SkarKaz* 241a.

a. Objęcie czegoś w posiadanie, we władanie [*possessio – posiadzenie, dostąpienie imienia BartBydg*] (10) : *BielKron* 378; Bo pośfełsia od Daty Intromiśiiey poczyna lie. *SarnStat* 548.

possessyja czego (4): [Król czeski] połał Tobiałzá Bifikupá Práłkiego z woyłkiem Czechow do Kráková ná pośfełsią Monárchiey Polłkiey. *BielKron* 367; ktory przyiachawszy na Pośfełią tego Comendorostwa. Te rzeczy Panu Marszałkowi Koronⁿemu od Pana Podlaskiego wskazane powiadał. *ActReg* 157. Cf »przyść do possessyjej«.

Zwroty: »przyść do possessyjej, ku possessyjej [czego]« = *wejść w posiadanie* (1:1): nie przyszedł Siostrze nie z [lege: siestrzeniec] w̄m dopośfełsiey iey [kanonii] *ActReg* 174; w czym folgá záchowána iest do oného czáfu, áże przydzie ku pośfełsiiey przerzeczonego królestwa Szwedzkiego *SarnStat* 109.

»wieść w possessyją« (1): Lanthgráv [...] wypędził ludzie fluzebne Ferdynándowe z Wirtemberłkiego kfięłtwá/ y wiodł w pośfełsyą Vlyrká Kfiążę Wirtemberłkie *BielKron* 212v.

»wziąć possessyją [w co]« (1): Dwie bitwie miał wygráne ná ten czas Lokietek nád Słężaki/ przetho iechał do Krakowá wziął pośfełsią w miałto y w zamek iáko zwycięłcá. *BielKron* 366v.

Przen (1) : A nie tylo łobie ono krolestwo gorne Pan Iezus wziął/ ále y dla nas ie opánował/ y dla nas ná pośfełsyą w nie wiáchał. *SkarKaz* 245a.

a. Urzędu, godności kościelnej (1) :

Zwrot: »[w co] possessyją wziąć« (1): przełto lie tełz [ludzie niegodni i niebogobojni] naprzod s Herbow wylitzáią/ niłfli w Kánonią/ w probołtwo/ álbo w Bifikupłtwo pośfełsyą wezmą. *KrowObr* 124v.

b. Dokument uprawniający do posiadania czegoś (6) :

W połączeniu szeregowym (1): Bo wiecznych liłtow, przivilieyow, y Pośfełłiiey staradawnych, weczliech grobelnych, mołtovych nikomv łamacz a odmienicz zďalofie za niespraviedlive. *ComCrac* 13.

Wyrażenie: »possessyja dawna, stara« = *possessio diuturna* *JanStat* [szyk 2:1] (3): *ComCrac* 20; yłz ye⁸⁰ M. Pan woyewoda ďal decret wedłuk stary pośsesy vcziwemu Marczinowy Karwaykowy trzimacz then chmelnyk. *ZapKościel* 1582/29v; iefli ktory z duchownych álbo liłtmi/ álbo pośfełłią dawną to Poświátné otrzyma *SarnStat* 214.

Szereg: »fundusz abo (i) possessyja« (2): Tedy dvchowny łęďzia zołtaviwłłi go przytem czo na fundvłlv ma abo pośfełłią iemv pąn przyzna, abo nanie flvłnie dovedzie. *ComCrac* 20, 20.

2. To, co się posiada jako własność, dzierżawę lub nadanie; possessio *JanStat* [*possessio – majątność, dobra Mącz* 314c; *possessio fiduciaria – dzierżawa k wiernej ręce polecona Mącz* 314c; *possessio – właść, osiadłość Calep*; *dzierżawa, majątność, którą kto dzierży; osiadłość – possessio Cn*] (26) :

Przen (5) : Bo on łęďzya feymowy [tj. Bóg] inák bęďzye rząďził/ Ktory áppellácje wiecznie bęďzye łąďził. Iuż tám pewnie ná wiece ni na fyem nie rułzyłz/ Zá rązem pośfełłią nęďzniku ďáć muśilz.

RejWiz 122v; Y oddawfzy im [*Bóg pierwszym rodzicom*] Ray á polfesyą názńczywfy/ przed zamkiem kazał beftyom y ptáftwuwfzytkiemu ftanáć *SkarŻyw* 260; Przeftań Orle ná gęfiach/ moieć konie/ woły/ Winá zboża nie rułzay/ z mey włafney ftodoły: Y z źiemie precz wyciągay/ nie tu twego bytu/ Muśifz dáć polfefiá bez wízelkiego kwitu. *BielSen* 6.

Zwrot: »dać [*komu*] possessyją [*gdzie*]« = *wyznaczyć miejsce przebywania* (1): Trudno więc thám [*na sądzie bożym*] kuglować małz áppellácią/ Bo áni fie obaczyłz prętko cie tám zmyią. A nátychmiałt odeflá ná exekucyá/ Pewnieć w piekle po wfy dádzą polfefiá. *RejWiz* 124v.

»wziąć [*w co*] possessyją« (1): Dla tego tedy Pan Iezus wízedfzy ná ten przyłfzy náłz żywot/ y wziáwfy weń iáko człowiek polfefiá/ w nim fię ludziom po śmierci vkázuie *SkarKaz* 207b.

a. *Dobra ziemskie, posiadłość ziemska* (17) : iż káżdego piędźfietnego roku/ łwoim łługom álbo niewolnikom wolność dawáli/ á ci ktorzy łwoie dobrá ábo imioná byli záprzedáli/ záś do pirwfzey pofefiyy przychódzili/ ták iż niewolnicy do pirwfzey wolności/ y wolni Pánowie do pierwfzych oyczyłtych dobr fię przywracáli. *ReszPrz* 146; [*Posłowie opowiedali*] prołzác/ áby ci w ktorzych fie to [*spustoszenie przez Tatarów i Wołochów*] polfefsiach ftáło/ nie byli powinni do oddawania części czwartéy ná ten czás *SarnStat* 87, 751, 1168.

possessyja czyja (2): Pod ten czas gdym do wím wskazał około widzenia się wím rozumialem ze zamych wiele occasij mogło nam do tego łatwie przyści nie tylko [z] strony tey oglądania wím polfefsia tey swey *ActReg* 93; *SarnStat* 1024.

W połączeniach szeregowych (2): Tákiż w Recuperáciiey od nieprzyiaćielá Mołkiewłkiego Zamków/ Imion/ Polfefsiy/ y dóbr wízelákich będzie powinien Iego K.M. tym wráćć/ czyie té oyczyzny y polfefsiiie przedtym były przed ośięgnieniem od nieprzyiaćielá. *SarnStat* 1024; *SkarKaz* 637b.

Zwrot: »possessyją mieć, mający« = *possessionem habere JanStat* [*szyk zmienny*] (6:1): *ComCrac* 14v; Obiecuiemy ktemu Dignitarłtw y Vrzędów w téyże Ziemi Podłáłkiéy nie vmnieyłzác: y owízem kiedy fie którému wákowác przyda/ táłże rodakom Szłáchćicom polfefsia máiacym będziemy ie konferowác y rozdawác. *SarnStat* 1041; OSiádlému człowiekowi/ niema byđz dopułczon Areft ná pieniádze iego ładownie połozóné álbo opifáné/ okrom tego/ żeby mnieyłzą miał polfefsia/ niźli ono o co był ábo miał byđz pozwan. *SarnStat* 1161, 391, 402, 500, 923.

Wyrażenie: »possessyja dziedziczna« (1): Aczi Voievodowie, Castellani Czełniczy y ynni wrzedniczy ziemłczy przez nas dani, doftateczną polfefsia dziedziczną a niezmyłlioną miecz mayá. *ComCrac* 14v.

Szeregi: »possessyje i dochody« (1): Kocháią fię ludzie w wielkich polfefsiach y dochodách ziemłkich/ y w pięknych zamkách/ y łzerokich á doftátecznych imionách. *SkarKaz* 637b.

»ojczyzna i possessyja« (1): Tákiż w Recuperáciiey od nieprzyiaćielá Mołkiewłkiego [...] będzie powinien Iego K.M. tym wráćć/ czyie té oyczyzny y polfefsiiie przedtym były przed ośięgnieniem od nieprzyiaćielá. *SarnStat* 1024.

Przen (2) :

Szereg: »possessyje i dzierżawy« [*szyk 1:1*] (2): Lecz oná niebieska ziemiá y polfefsie y dzierżawy łzerokie y doftáteczne/ práwe bez fráfunkow y końcá ma bogáctwá. *SkarKaz* 637b, 637b *marg.*

b. Beneficjum kościelne (4) :

W połączeniach szeregowych (3): SarnStat 226, 897; á niemáią go [Jezusa] teraz dolegáć rázy kápłanow/ włáfnych namiáftkow wrzędu iego/ gdy im práwá/ pósefsie/ máiętności/ żywność/ zdrowie nákoniec wydźieráią? PowodPr 25.

Zwrot: »wziąć possessyjá« (1): Téz każdy Pręłat y Kánonik [...]/ gdy tylko weźmie pósefsią [dum modo possessionem fuerit consecutus JanStat 510]/ będzie tákże powinien przysięć wierność iego Iáfności/ y chowánié wiecznégo pokoju SarnStat 1126.

3. Władza (2) : Cefarz [...] kazał powiedzieć Arcybiskupowi Mogutyńskiemu/ iż to [nadanie urzędu kurfirsta] rad vczyni/ tylko: áby łam przyłzedł/ á prosił. Szedł tedy Mauryc łam/ [...] pokłęknał przed Cefárzem/ prołząc oten vrząd. [...] Potym mu Cefarz w rękę miecz dał miáfto [tj. na znak] pósefsiey *BielKron 232v.*

Przen (1) :

*Zwrot: »dać possessyjá [w co]« (1): ABowiem pátrz moj miły brácie co nam ták łrodze gwałci to nędzne przyrodzenie náłze/ iż nie wierzy áni Bogu/ áni cnocie/ [...] iedno thák ciáłu á márnemu łwiátu dálichmy mocną pósefsyá w łwowlne rozmyłły łwoie. *RejZwierc 67.**

Synonimy: 1. dzierzawa, dzierzzenie, majątność, mienie, własność, 2. dobytek, imienie, mienie, posiadłość, własność, włość; a. dobro, dzierzawa, folwark, imienie, majątność, osiadłość, posiadłość, własność, włość; b. beneficjum; 3. władza.